

ДМИТРО ДАНИЛЮК. ЗАКАРПАТТЯ, НАШ РІДНИЙ КРАЙ

DMITRY DANILYUK. TRANSCARPATHTIA, OUR NATIVE LAND

Данилюк Дмитро. *Закарпаття, наш рідний край. Посібник з історичного краєзнавства. Ужгород: РІК-У, 2021. 286 с.*

Міщанин Василь Васильович

доктор історичних наук, доцент, професор кафедри модерної історії України та зарубіжних країн,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

E-mail: vasyi.mistchanyn@uzhnu.edu.ua

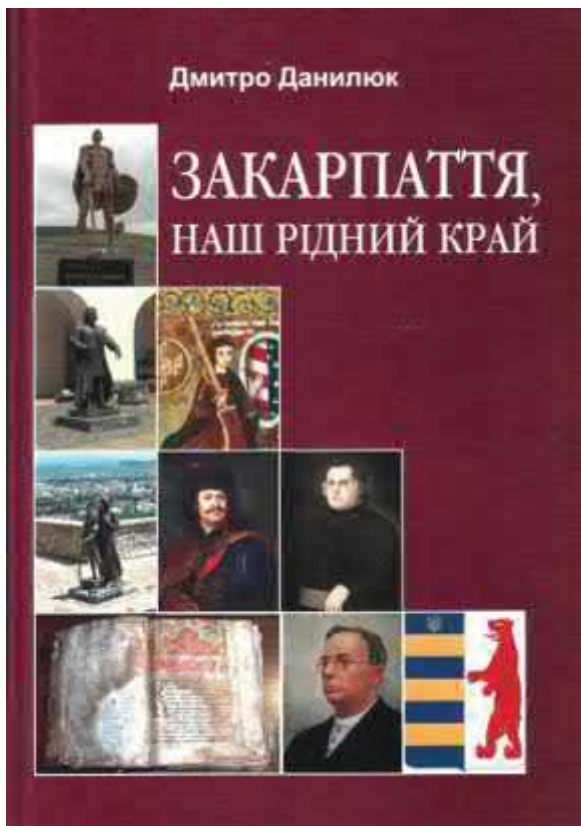
Scopus Author ID: 56031499200

Researcher ID: AAY-5123-2021

<https://orcid.org/0000-0002-1705-0333>

Vasyl Mishchanyn

Doctor of History, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Modern History of Ukraine and foreign countries of the Uzhgorod National University, Uzhgorod

Людина живе доти, доки про неї пам'ятають... 6 червня 2020 р. перестало битися серце доктора історичних наук, професора, Заслуженого професора Ужгородського національного університету Дмитра Дмитровича Данилюка. 19 вересня 2021 р. йому мало б виповнитися 80 років¹. Та час невблаганно бере своє...

Нині ми тримаємо посмертне видання посібника з історичного краєзнавства Закарпаття, над яким Д. Данилюк працював до останніх днів свого життя, і яке побачило світ завдяки ентузіазму та фінансового сприяння родини професора.

27 вересня 2021 р. в археологічному музеї УжНУ ім. проф. Е. А. Балагурі відбулася презентація посібника «Закарпаття, наш рідний край»². Університетські інформаційні ресурси активно висвітлювали цю подію. У повідомленні інформаційно-видавничого центру зазначається: «Це навчальний посібник, підготовлений на основі досліджень відомих вчених і лекцій з краєзнавства, які автор читав для студентів істфаку УжНУ. У посібнику в науково-популярній формі висвітлюються основні етапи історичного розвитку Закарпаття від найдавніших часів до сьогодення з урахуванням найновіших досягнень історичної науки»³.

За інформацією Медіа-центру УжНУ, «професор пристрасно бажав випустити книгу до свого ювілею, постійно працював над нею, поспішав, але доля вирішила інакше: у червні минулого року його не стало. Проте останнє бажання науковця стало дійсністю завдяки близьким та колегам. Презентований посібник – це розширене, довершене видання попередньої книги професора, у якій в доступній формі висвітлюються основні етапи історичного розвитку Закарпаття від найдавніших часів до сьогодення»⁴. На презентації виступило керівництво факультету історії та міжнародних відносин УжНУ, колеги та учні Д. Данилюка.

У першу чергу вчений відомий своїми історіографічними дослідженнями. Своєрідний підсумок наукової діяльності професора було зроблено до його 70-ліття – видання бібліографічного покажчика. Він називається

¹ Вегеш М., Віднянський С., Міщанин В. Данилюк Дмитро Дмитрович. Український історичний журнал. 2020. №3.(552). С. 238-239.

² Данилюк Д. Закарпаття, наш рідний край. Посібник з історичного краєзнавства. Ужгород, 2021. 286 с.

³ Фельцан Г. В. УжНУ презентували книгу професора Дмитра Данилюка "Закарпаття, наш рідний край". URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/news/v-uzhnu-prezentovali-zakarpattya-nash-ridnij-kraj.htm> (06.10.2021).

⁴ Дердюк Ю. На факультеті історії та МВ ушанували пам'ять професора Данилюка презентацією його книги. URL: <https://mediacenter.uzhnu.edu.ua/news/na-fakulteti-istorii-ta-mv-vshanuvay-pam-iat-profesora-danyliuka-prezentatsiieiu-joho-knyhy/2021-09-29-48616> (06.10.2021).

«Історіограф Дмитро Данилюк»¹ і вийшов у серії «Вчені Ужгородського національного університету». На 2011 р. Д. Данилюк мав вагомий доробок: 9 монографій; 2 видання на правах рукопису, 10 розділів у колективних працях; 142 статті у збірниках, наукових вісниках, енциклопедичних виданнях, 118 публікацій у періодичній пресі, 12 навчально-методичних розробок². А ще ним упорядковано чотири видання з наукової спадщини Ю. Венеліна, О. Духновича, І. Орлая. Та й після цього Д. Данилюк продовжував плідно трудитися на науковій та освітній ниві.

Другою сферою наукових інтересів професора було історичне краєзнавство. Д. Данилюк для студентів історичного факультету читав нормативні і спеціальні курси, які належним чином методично забезпечені³. Ним удосконалено методику викладання, яку розробив відомий учений-краєзнавець, вчитель і наставник Д. Данилюка, професор М. Троян.

Результатом багаторічної роботи Д. Данилюка стала поява у 2013 р. навчального посібника «Історія Закарпаття»⁴. Ми у свій час писали рецензію на це видання, де відзначали, що цей посібник якісно відрізняється від наявної до цього часу у розпорядженні педагогів і всього читацького загалу літератури з історичного краєзнавства. В ньому багатовікова історія краю викладена стисло з визначенням основних етапів його розвитку та місця в загальноєвропейському історико-культурному процесі. У ньому автор обґрунтовував актуальність курсу краєзнавства, його місце у системі виховання молоді в душі любові до рідного краю⁵. У посібнику «Історія Закарпаття» Д. Данилюк описав всі етапи історичного розвитку краю від найдавніших часів до сьогодення, визначаючи місце Закарпатської області в євроінтеграційному курсі незалежної України. Про цікавість до посібника свідчить той факт, що його, немалий на наш час тираж у 500 примірників швидко розійшовся.

А тому професор Д. Данилюк мріяв про перевидання посібника. Як відзначив у післяслові до посібника Ю. Данилець «Більше п'яти років професор готував друге видання посібника – «Закарпаття, наш рідний край». На жаль цій книзі доведеться побачити світ вже після смерті автора, який відійшов у інші світи 6 червня 2020 р., залишивши для нас гідну пам'ять про себе»⁶.

То ж зробимо спробу порівняти ці два видання. Обидва видання віддруковані у однаковому типографічному форматі: 70×100×16. «Історія Закарпаття» вийшла у видавництві В. Падяка, випусковим редактором стала Л. Ільченко. Редактором «Закарпаття, наш рідний край» став Б. Кушнір, а оригінал-макет віддруковано у ТОВ «РІК-У». Перше видання становило 27, 62 умовних друкованих аркушів і вийшло тиражем 500 примірників. Друге відповідно – 23, 22 і 200.

Посібник «Історія Закарпаття» містить Додатки, в яких подаються головні джерела (13 позицій) та рекомендується література (74 позиції), виділяються основні дати з історії Закарпаття (С. 282-290), наводяться «Перелік вищих керівних осіб, які управляли територією історичного Закарпаття» (С. 291-293). Також тут присутній іменний покажчик (С. 294-300). Окремим блоком подано підписи до ілюстрацій та наведено двосторінкову наукову біографію Д. Данилюка. Цього немає у посібнику «Закарпаття, наш рідний край».

У навчальному посібнику «Історія Закарпаття» виділено 14 тем («Прадавня історія Закарпаття», «Закарпаття у складі Угорського королівства», «Закарпаття між трансільванським князівством і Австрійською імперією» (друга половина XVI – XVIII ст.)), «Культура Закарпаття у IX – XVIII ст.», «Закарпаття у першій половині XIX ст.», «Розвиток культури у період національного відродження (кінець XVIII – перша половина XIX ст.)», «Закарпаття у складі Австро-угорської монархії (1867 – 1918 рр.)», «Культура краю другої половини XIX – початку XX ст.», «Закарпаття у міжвоєнний період (1919-1939 рр.)», «Культурний розвиток краю у складі ЧСР», «Закарпаття в роки Другої світової війни (1939-1944 рр.)», «Визволення Закарпаття і возз'єднання з Українською РСР (1944-1945 рр.)», «Закарпатська область у складі Української РСР: здобутки і втрати», «Закарпатська область в роки незалежності України»), поділених на параграфи. Кожний з параграфів, окрім

¹ Історіограф Дмитро Данилюк : бібліограф. покажч. / уклад. Л.О.Ільченко ; біограф. нарис М. Вегеш, В. Ілько, М. Олашин. Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2011. 200 с.

² Міщанин В., Світлик Н. Біобібліографія історіографа. Історіограф Дмитро Данилюк: біобібліографічний покажчик / уклад. Л.О. Ільченко; біогр. нарис М.Вегеш, В.Ілько, М.Олашин. Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2011. 220 с.: іл. (Серія «Вчені Ужгородського національного університету»). // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія / Міністерство освіти і науки України; Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»; [Редкол.: М.М.Вегеш (голова) та ін.]. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. Вип. 28. С. 196-202.

³ Данилюк Д. Програма спецкурсу «Історичне краєзнавство» / Ужгород. держ. Ун-т, Каф. Історії України. Ужгород, 1996, 19 с.; Данилюк Д. Програма курсу «Теорія і методика краєзнавчої роботи» : для магістрів : спеціальність – історія / Д. Данилюк ; М-во освіти і науки України, Ужгород, нац. ун-т, Іст. ф-т, Каф. історії України. Ужгород : Вид-во УжНУ, 2006. 32 с.; Данилюк Д. Історичне краєзнавство : робоча навч. програма : напрям підготовки : історія : спеціальність : історія : форма навчання : денна, заочна / М-во освіти і науки України, Держ. вищий навч. заклад «Ужгород, нац. ун-т», Іст. ф-т, Каф. історії України. Ужгород : Вид-во УжНУ «Говерла», 2009. 60 с.

⁴ Данилюк Дмитро. Історія Закарпаття: навч. посіб. [Текст] / Д.Д.Данилюк; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Держ. вищий навч. заклад «Ужгородський національний університет», Іст. ф-т, Каф. історії України; вип. ред. та покажч. Л.Ільченко. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2013. 304 с.; 16 кольор.вкл.

⁵ Міщанин В. «Історія Закарпаття» для учнів шкіл і студентів вузів // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія / Міністерство освіти і науки України; Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»; [Редкол.: О.С.Мазурок (голова) та ін.]. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. Вип. 1(32). С. 166.

Міщанин В., Світлик Н. Біобібліографія історіографа. Історіограф Дмитро Данилюк: біобібліографічний покажчик / уклад. Л.О. Ільченко; біогр. нарис М.Вегеш, В.Ілько, М.Олашин. Ужгород: Вид-во В.Падяка, 2011. 220 с.: іл. (Серія «Вчені Ужгородського національного університету»). // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Історія / Міністерство освіти і науки України; Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет»; [Редкол.: М.М.Вегеш (голова) та ін.]. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. Вип. 28. С. 196-202.

⁶ Данилець Ю. Післяслово. Учитель, наставник, справжній історик // Данилюк Д. Закарпаття, наш рідний край. Посібник з історичного краєзнавства. Ужгород, 2021. С. 286.

останнього, містить рубрику «Історичні джерела», де автор подав найважливіші, на його погляд, уривки з документальних матеріалів. Ця рубрика відсутня у другому виданні, де історичні джерела десь розчинились у текстах параграфів.

Посібник «Закарпаття, наш рідний край» має 15 тем. Назви 14 тем (і їх параграфів) в обох посібниках ідентичні. Лише чотирнадцята тема не має поділу на підрозділи. Абсолютно новою стала п'ятнадцята тема: «Революція гідності – очищення влади». Вона також не поділена на параграфи. Тут, на дванадцяти сторінках, описано події, які відбувалися на Закарпатті, і були пов'язані з євроінтеграційними процесами України кінця 2013 – 2014 рр. – революцією гідності, захисту закарпатцями територіальної цілісності України, діяльністю волонтерів тощо. Події доведено до 2019 року.

Обидва видання добре проілюстровано. Так, у першому виданні на початку поміщено 16 кольорових вклейок з ілюстраціями природи, замків і архітектурних споруд Закарпаття. У другому – наприкінці посібника розміщено 8 чорно-білих світлин пам'ятників, сакральних споруд та замків Закарпаття, друга половина – кольорові світлин, які представляють життєвий і творчий шлях Д. Данилюка.

Як підсумок Д. Данилюк вживає слова А. Патруса-Карпатського виголошені ним у 1946 р. : «Прекрасна земля наша – Закарпатська Україна... Та найбільший скарб закарпатської землі наш народ. Крізь полум'я довгих століть панування чужинців звияжно пройшов він і зберіг своє національне обличчя чистим, ясним і незаплямованим, зберіг свою рідну українську мову, звичаї, пісні, поговірки, священні традиції і заповіт батьків». Також професор цитує уривок із «Звернення Закарпатської обласної ради» в буремні дні лютого 2014 р.: «Занадто дорогою ціною дався нам шанс будувати нову демократичну державу – на олтар свободи покладено понад сотню життів патріотів. Висловлюємо глибокі співчуття родинам полеглих Героїв. Пам'ять про їхній Подвиг назавжди залишиться в серцях українського народу Єдино правильним шляхом, яким повинні ми рухатися, є курс на Європу»¹.

¹ Данилюк Д. Закарпаття, наш рідний край. Посібник з історичного краєзнавства. Ужгород, 2021. С. 264.